

Asger
Jorn &
Louisianas
samling

JORN

LOUISIANA UNDERVISNING

7 - 10. KL.

Asger Jorn og Louisianas samling

Jorn rummet
Louisiana

Kunstens inderste væsen er at gribe mennesket. Er kunst ikke gribende er den simpelthen mislykket.

Asger Jorn, Magi og Skønne kunster, 1971

Jorns billeder handler om ting, som vi alle sammen gør os tanker om: om livet, døden, kærligheden og lykken. Hans billeder er befolket af fantasivæsener, der ligesom os bliver født og dør, elsker, græder og griner.

Jorn tror på et fællesmenneskeligt billedsprog, der kan være med til at samle Europa efter 2. Verdenskrig. Han er imod tanken om, at kunst skal være noget fint, som kun nogle mennesker forstår og har glæde af. Han udfordrer den pæne kunst med banalitet, ironi og humor.

Louisiana har indrettet et Jorn-rum i Louisianas nordfløj med Jorns malerier og grafiske værker. Ophængningen skifter med jævne mellemrum. Fra Jorn-rummet er det oplagt at gå på opdagelse i resten af Louisianas samling. Jorns kunst indgår nemlig i samspil med museets øvrige samling af moderne og samtidig kunst.

Titania II, 1940-41
Olie på lærred, 120,5 x 115,5cm
Louisiana Museum of Modern Art

Titania II er fyldt med foranderlige figurer. Figureerne er filtret ind i billedet som i et spindelvæv. Vi ser ansigter, kroppe, øjne, bryster og tænder. I baggrunden ses et landskab i grønne og blå nuancer. Farverne er lyse, men stemningen faretruende.

Billedet har fået sin titel efter William Shakespeares *En skærsommernatsdrøm*, hvor fe-dronningen hedder Titania. Det navn tog Shakespeare fra den græske myte om de 12 dæmoniske væsner – Titanerne, som kæmpede mod de olympiske guder. Besejret af Zeus led titanerne den onde skæbne at blive styrtet i Tartaros, det dybeste sted i Underverdenen. Måske er det titanernes stræben efter magten, vi ser øverst og deres fald ned i underverden nederst?

Jorn er optaget af myter og eventyr. Han mener, at guder, uhyrer og fantastiske væsner altid er symboler på mennesker og kan bruges til at fortælle noget, der gælder for os alle sammen.

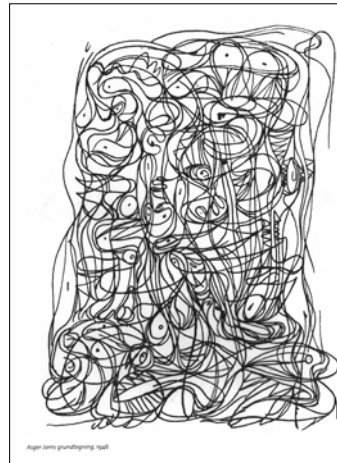
Jorn har brugt automattegningen som struktur i billedet. Han tænker ikke nærmere over, hvad billedet skal forestille. Først bagefter kigger han på sin tegning og finder de figurer, som han synes bor i den. Teknikken, som Jorn bruger, henter han fra psykologiens verden. Målet er at frigøre sig fra fornuften ved at skabe kontakt til det underbevidste og opnå spontane billeder.

Spontanitet og abstraktion

Vore eksperimenter tager sigte på at lade tanken udtrykke sig spontant uden den kontrol fornuften står for. Ved hjælp af den irrationelle spontanitet nærmer vi os den vitale kilde for tilværelsen.

Asger Jorn, "Tale til pingvinerne", 1949

Indeholder ethvert maleri en bestemt betydning? Det mente Sigurd Næsgaard, en psykoanalytiker som Jorn gik i terapi hos i besættelsestiden. Jorn var ikke enig. Som bevis tog Jorn fat på én af sine automattegninger. Han lagde gennemsigtigt papir henover den og optegnede kun de linier og figurer, som han så som de væsentligste. Jorn lod sine kunstnerkolleger prøve det samme. Det kom de 20 forskellige tegninger ud af. Med dette forsøg ønskede Jorn at bevise, at opfattelsen af et abstrakt maleri afhænger af, hvem der ser på det.

Jorns grundtegnning, 1946.
Carl-Henning Pedersens tolkning af
Jorns grundtegnning, 1946

Dead Drunk Danes (Døddrukne danskere) 1960, Olie på lærred
130 x 200,5 cm, Donation: Louisiana - Fonden
Louisiana Museum of Modern Art

Figurerne er næsten væk i maleriet her. Jorn har forladt automattegningen. Farven eksploderer på lærredet. Malingen sjasker, strinter, sprøjter, skraber og ridser hen over lærredet. Efter et stykke tid foran maleriet vrimler det dog frem med figurer, dyr og mennesker. Intet maleri bør være helt abstrakt, mener Jorn.

Døddrukne danskere kan ses som en fest, hvor rusen, vanviddet og spontaniteten får frit løb. Titlen er en hilsen til den amerikanske præsident Eisenhower, der i en tale kritiserer skandinavisk og især dansk moral. Men Jorn har også tænkt på de mange danskere, som tager færgen mellem Danmark og Sverige for at købe toldfri sprut.

I 1964 får Jorn tildelt den prestigefyldte "The Guggenheim International Award" (samt 10.000 US Dollars) for billedet. "Den mig ubekendte hr. Guggenheim kan gå ad helvede til" udtaler Jorn til sin kunsthandler. "Jeg er ikke interesseret i at kunst skal gøres til konkurrence. Kunst er ikke en sportsgren...".

Sammenlign *Titania* og *Døddrukne danskere*. Hvad skaber orden og hvad skaber kaos i billederne?

Print Jorns grundtegnning ud på Louisianas hjemmeside og afprøv hans eksperiment

Spontanitet og abstraktion

Sam Francis
Uden titel, 1957
Gouache på papir, 57 x 77 cm
Donation: Sam Francis
Louisiana Museum of Modern Art

Damien Hirst
Beautiful Charity Painting, (Smukt velgørenhedsmaleri,) 2001
Akryl på lærred, spin painting, diameter 183 cm
Donation: The Merla Art Foundation, ved Dennis og Jytte Dresing
Louisiana Museum of Modern Art

Den amerikanske abstrakte ekspressionisme

Samtidig med at Jorn var med til at udvikle det spontant-abstrakte maleri i Europa, arbejdede kunstnere på den anden side af Atlanten i New York med lignende ideer. De ville befri maleriet fra traditionel komposition og fra at skulle forestille noget bestemt. De så i stedet billeder som et udtryk for kunstnerens følelser, hvilket gav gruppen betegnelsen *abstrakte ekspressionister*.

Nogle af de amerikanske kunstnere søgte nye veje for at sætte følelserne fri. Jackson Pollock (1912-56) udviklede fx "action painting", hvor han hældte eller dryppede maling på lærredet, som han fastgjorde til væggen eller gulvet. For Sam Francis (1923-94) handler det kun om farve: det er farven, der skaber formen fra tynde, gennemsigtige spor, der er dryppet på, til brutale maleklatter.

Den britiske kunstner Damien Hirst (1965-) er en af nutidens kunstnere. *Beautiful Charity Painting* er et af Hirsts *spin paintings*. Maleriet fremkommer ved, at han hælder maling på lærredet, imens han drejer det lynhurtigt rundt. Hirst vælger farverne og deres indbyrdes placering, men resten er op til naturens kræfter.

Sammenlign malemåden i Jorn, Sam Francis og Damien Hirsts værker. Hvordan forholder kunstnerne sig på forskellig vis til spontanitet og abstraktion?

Cobra

Both worlds, (Begge verdener,) 1944
Olie på lærred, 74 x 99 cm
Donation: The Merla Art Foundation, ved Dennis og Jytte Dresing
Louisiana Museum of Modern Art

Hvor figurerne i *Titania II* var viklet ind i hinanden, griber figurerne i *Begge Verdener* snarere ind i hinanden som et puslespil. Nogle af figurerne er takkede og aggressive, andre bløde og runde. I midten af billedet sidder et lille væsen ved en skrivepult og kigger ud på os med sit ene blå-grønne øje. Det andet falder i ét med ansigtet. Måske kigger det ind i sig selv? Figuren er omkranset af to større figurer, og henover danser fire små væsener med runde øjne. Figurerne i forgrunden er gule og lysende, mens de i baggrunden bliver mørkere og glider ind i hinanden.

I *Begge verdener* er noget af det, som Cobra-kunstnerne var optaget af allerede undervejs. Jorns fantasivæsener har fx ansigter, der minder om masker. Figurerne er opstået af automattegningen. Men Jorn har fjernet stregerne, der holder det hele sammen. Nu får figurerne i stedet lov til at svæve rundt på lærredet.

? Hvilke to verdener kan billedet *Begge Verdener* siges at referere til?

Jorn indgik i flere internationale kunstnergrupper, heriblandt Cobra. Navnet er opstået ud fra forbogstaverne på de byer, hvorfra kunstnerne kom: **C**openhagen, **B**russels, **A**msterdam. Cobra eksisterede kun som gruppe i tre år (1948-51), men gruppen har haft stor betydning for den internationale kunst og for udviklingen af det spontant abstrakte maleri sidenhen.

Cobra står for drømmen om det fælles. Mange malede billeder sammen. I 1949, tog Cobra-kunstnerne fx på Jorns initiativ til Kunstakademiets weekendhytte i Bregnerød udenfor Lyngby. Hytten havde de lånt på den betingelse, at den ville blive udsmykket. Væggene, dørene og loftet malede kunstnerne i fællesskab med deres børn.

Cobrakunstnerne stræber efter en verden med plads til frihed og fantasi. Deres billeder skulle være til at forstå for alle mennesker, og derfor lader Cobra kunstnerne sig inspirere af børnetegninger, nordisk folkekunst og primitiv kunst fx afrikanske masker og skulpturer. De mener, at disse udtryk er mere ligetil og ægte.

Carl-Henning Pedersen
Mennesker og havet I, 1949
Olie på lærred, 162 x 208,5 cm
Louisiana Museum of Modern Art

Kan man uddanne sig til kunstner i en skole? Ikke hvis man er Carl-Henning Pedersen (1913-2007), for han ser kunst som noget spontant og individuelt. De andre Cobra-kunstnere er enige. I hans billeder optræder eventyrlige figurer, der svæver rundt i billedet. Der er ofte fugle, sole, heste og skibe. Hans værk er malet kort tid efter 2. verdenskrig, hvor håbet og ønsket om frihed og en ny verden satte sig spor i mange kunstneres billeder.

? Sammenlign motiverne i de to kunstneres værker. Hvordan kommer det fællesmenneskelige til udtryk i billederne?

Menneskestudier

L'Adieu des amants, (De elskendes farvel,)1955
Olie på lærred, 78,5 x 99 cm,
Donation: The Merla Art Foundation, ved Dennis og Jytte Dresing
Louisiana Museum of Modern Art

Billedet er blevet til kort tid inden, Jorn forlader Danmark. Her er det de elskende, der tager afsked. Manden til højre er malet og ridset som en energisk, svævende figur med viftende arme. Kvinden derimod står som en solid klump på fødder. Der er intet svævende over hende, som hun står dér med tunge øjne.

Hvad vil det sige at være menneske? Det er ifølge Jorn en af kunstens vigtigste opgaver at beskrive. Jorn kalder skiftevis mands-figuren til højre i billedet for "idiot i fare" og "et psykisk selvportræt". Jorn fortæller, at dette billede og en række andre fra samme periode handler om forholdet mellem mand-kvinde.

Hvad gør billedet til et "psykisk selvportræt"?

Gå på opdagelse i Louisianas samling og find andre værker, der handler om forholdet mellem manden og kvinden.

La Double face, (Dobbeltansigtet,) 1960
Olie på lærred, 116,5 x 89,8 cm
Louisiana Museum of Modern Art

I *Dobbeltansigt* har Jorn sluppet kontrollen helt. Farverne ser ud, som om de er klasket på billedet med voldsomme bevægelser! Nogle steder er malingen presset direkte ud af tuben, andre steder ligger den helt tynd og gennemsigtig.

I malingen ser vi et forvredent ansigt med opspilede øjne og et skrigende gab. Ud af næsen vælter endnu et ansigt med blodfyldt mund. I nederste venstre hjørne står en ensom mand og kigger på og får en rød klat i øjet.

Jorns billede er ikke et almindeligt portræt, men et stærkt følelsesudbrud. Billedet kan minde om Edvard Munchs *Skriget* (1893), der forestiller en mand, hvis indre, psykologiske skrig forplanter sig bølgende ud i omgivelserne. Edvard Munchs billede skildrer det moderne menneske i en verden, der kan føles ensom, tom og angstprovokerende.

Måske handler *Dobbeltansigt* om Jorn selv? Eller beskriver det spaltede ansigt en moderne verden, hvor splittelse og tab af sammenhæng er blevet et grundvilkår?

Hvis det står til Jorn, skal kunsten forholde sig til samfundet, rykke holdninger og gøre oprør! De snurrende dyr, bidende masker og figurer i umulige situationer bliver også opfattet som direkte relateret til krigens rædsler og angsten for atomkrig

Hvordan påvirker malemåden oplevelsen af billedet?

Hvilken betydning kan billedet have i dag?

Det banale

Uden titel, 1943-44, 125 x 99,7 cm, olie på lærred
Donation: Ny Carlsbergfonden
Louisiana Museum of Modern Art

Tal R

Model Alone in Studio, (Model alene i atelieret,) 2006
Olie på lærred, 250 x 250 cm
Erhvervet med midler fra Løvbjergs Almene Fond og Løvbjerg Fonden
Louisiana Museum of Modern Art

Det almindelige og hverdagen finder også vej ind i mange af Jorns billeder. Han oplever, at de små ting eller det banale tit er det vigtigste for os mennesker. Han henter inspiration fra alle slags billeder og ikke bare fra kunstens verden. På loppemarkeder finder han gamle billeder, som han overmaler og der er fx ét glansbillede gemt i et af hans billeder på Louisiana.

Tal R er en nutidig kunstner, der også holder af hverdagen. I *Model Alone In Studio* har den danske samtidskunstner malet en nøgen dame foran et vindue. Hun er omgivet af sine ting: en kommode, et tæppe, et stort spejl og en amagerhylde. I en ramme rundt om rummet har Tal R malet mønstre, skibe og planter. I *Model Alone In Studio* omformer han det klassiske motiv "Model i Atelier" og blander det med leg og humor.

Hvordan kommer det banale frem i Tal R og Jorns billeder?

Billeder på hovedet

A Travers les Nuages, (Gennem skyerne,) 1967
Olie på lærred, 92 x 73 cm
Donation: The Merla Art Foundation, ved Dennis og Jytte Dresing
Louisiana Museum of Modern Art

Al fornyelse består i at kaste sig ud i det ukendte og dermed i den næsten sikre tilintetgørelse

Asger Jorn, Held og Hasard, 1963

I billedet er det som at se igennem skyer. Jorn bruger de fire farver rød, gul, blå og grøn. Der er ikke nogen af farverne, der er vigtigere end andre bortset fra en blå figur midt i billedet. Det gør, at det er svært at finde ro og sammenhæng i billedet.

Maleriet så helt anderledes ud, da det blev udstillet i Paris for første gang i 1967. Dengang viste det en stor figur, som rager op over tre mindre masker. Men Jorn var ikke tilfreds. Han tog sidenhen billedet tilbage, vendte det på hovedet og overmalede de gule og grønne farver med rødt.

Jorn ændrer og overmaler gerne sine billeder. En serie billeder kalder han modifikationer. Det er billeder, han finder på loppemarkeder, af skovsøer og brølende kronhjørt. Ved at overmale dem, giver han billedet nyt liv. I stedet for klassisk skønhed og harmoni er Jorn optaget af foranderlighed.

Georg Baselitz
Das Liebespaar, (Kæresteparret,) 1984
Olie på lærred, 250,5 x 330 cm
Louisiana Museum of Modern Art

Her har den tyske kunstner Georg Baselitz (1938-) malet to figurer i et rum med gule vægge. En mand ligger nøgen på en seng, og en kvinde står ved siden af med et rødt og et grønt øje. Ud af vinduet ser vi et grantræ mod en lyserød himmel. Motivet er enkelt, hvis det ikke var, fordi det hele er vendt på hovedet. Billedet får en abstrakt karakter og vi undres – for hvad er meningen? Baselitz holder fast i figurerne, men bryder med det traditionelle maleris logik.

Hvordan er det at se på Jorns og Georg Baselitz billeder.

Prøv at vende billederne om – hvad sker der med oplevelsen af motivet?

Livet og døden - og lykken

I begyndelsen var ordet, siger vi. Jorn siger, i begyndelsen var billedet. Det er meget kritisk tænkt. Det er der, hvor han forsøger at underløbe teologer. Billedkunst illustrerer ordet, illustrerer myterne. Jorn siger, myterne opstår af billederne. Jeg tror det også.

Per Kirkeby i Interview, "Alt kommer af intet", 2001

Øjets blikstille, 1971
Olie på lærred, 116 x 89 cm,
Donation: The Merla Art Foundation, ved Dennis og Jytte Dresing
Louisiana Museum of Modern Art

Forårets lyse farver dominerer billedet. De omringer den brune ældede maske. Bagved anes det uendelige himmelrum. Jorn bliver far for sjette gang samme år, som billedet er blevet til. To år efter dør han af lungekræft. Jorn bliver inden sin død optaget af begrebet lykke. Hvad er lykke, og hvordan kommer man i nærheden af den?

Året inden Jorns død udstilles de sene værker i Galerie Birch. Udstillingens titel er hentet fra billedet her: *Øjets blikstille*.

? Hvilke følelser og stemninger ligger i Jorns billede *Øjets blikstille*?

Hvilke associationer vækker værkets titel?

Ord og billeder

I biblen starter alting med Guds ord, "I begyndelse var ordet". For Jorn og Kirkeby er det omvendt: Billederne kommer før ordene. Vores tidligste kunst, fx hulemalerierne for ca. 20-40.000 år siden, går eksempelvis meget længere tilbage end det skrevne sprog. Begge mener, at billederne ikke bare skal være illustrationer af fortællingerne, men at de selv danner fortællingerne. Det er ved at se på billederne, at fortællingerne opstår.

Per Kirkeby
Weltuntergang, (Verdens Undergang,) 2001
Olie på lærred, 300 x 500,5 x 3,5cm,
Erhvervet med midler fra Ny Carlsbergfonden
Louisiana Museum of Modern Art

Per Kirkeby (1938-) har malet det store billede, *Verdens Undergang*. Billedet forestiller et landskab, som er opdelt i fire lodrette bånd. Vi ser naturen på én gang tæt på og langt fra.

I titlen *Verdens Undergang*, ligger altings ophør. Men værket kan lige så godt ses en ny opstandelse. Per Kirkeby deler samme opfattelse som Jorn: at alt nyt opstår ved at andet forgår. I jordens geologiske lag kan man se sporene af det hele. Billedet er også en personlig fortælling. Per Kirkeby føler, at han får livet tilbage, efter at han har oplevet et livstruende sygdomsforløb.

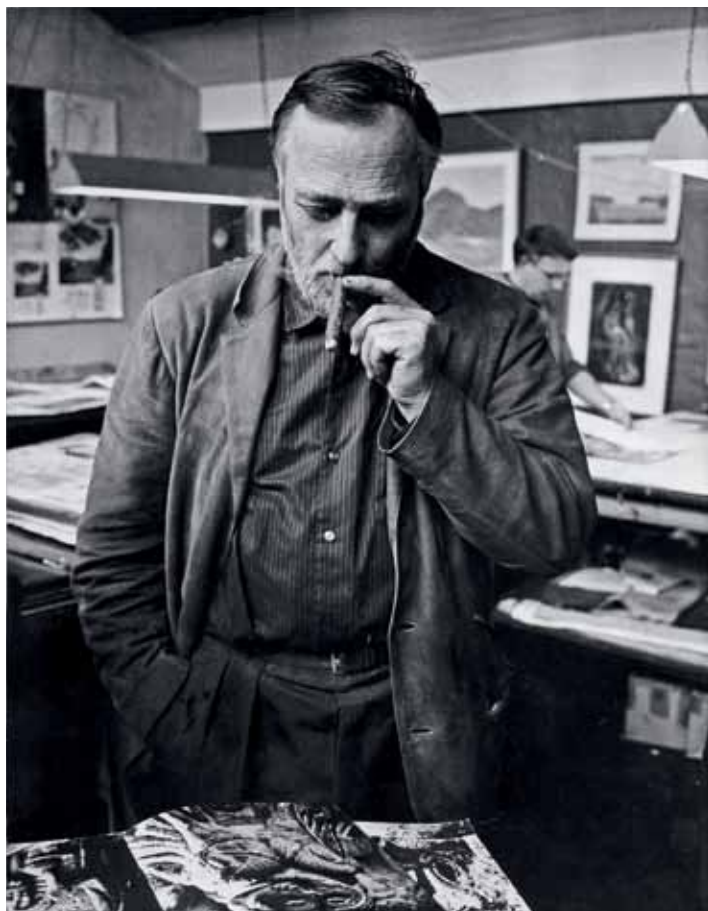
? Hvordan kan et abstrakt maleri beskrive store, universelle spørgsmål om livet, døden, kærligheden og lykken?

Skab en fortælling til billedet *Øjets Blikstille* eller *Verdens Undergang*.

Biografi

Asger Jorn med Kirsten Lyngborg på bagsædet med retning mod Paris. Silkeborg Kunstmuseum fotoarkiv

M. Wolff Jorn med cigar. Silkeborg Kunstmuseum fotoarkiv

Asger Oluf Jørgensen bliver født i 1914 i Vejrum i Jylland. Begge forældre er lærere. Da Asger er 12 år, dør faderen efter kort tids sygdom, og moderen bliver alene med deres seks børn. 15 år gammel flytter Asger med sin familie til Silkeborg, hvor han starter på lærerseminariet.

Efter sin læreruddannelse beslutter han sig for at blive kunstner. I 1936 kører han til kunstens by Paris på sin motorcykel. Han bliver elev hos én af modernismens store malere, Fernand Léger. I de følgende år eksperimenterer Jorn med forskellige udtryk og materialer i både Paris og Danmark. Han assisterer Léger og den franske arkitekt Le Corbusier ved Verdensudstillingen i Paris (1937), men følger også undervisning på Kunstakademiet i København. Under besættelsen i Danmark er han forhindret i at rejse ud i verden. Han går i stedet på Nationalmuseet og studerer vikinger og får nye ideer til sit abstrakte maleri. Straks efter krigen rejser han igen til Paris – nu med det mere internationale navn Jorn. Han er klar til at erobre verden!

Jorn arbejder med mange forskellige kunstarter: maleri, grafik, skulptur, vævning, tegning, collage og keramik. Han maler mere end 2200 malerier og skriver også bøger om kunst og politik.

Til trods for at Jorn oplever flere svære sygdomsperioder med bl.a. tuberkulose, er han optaget af sit arbejde livet igennem. Han ligger næsten to år på Silkeborg Sanatorium (1951-52). Efter indlæggelsen tager han på rekreation, først i Schweiz, dernæst Italien, hvor han køber hus. Jorn forlader Danmark og vender kun tilbage på korte ophold. Jorn får 6 børn fra tre ægteskaber. Han dør 59 år gammel, 1973.